

Asia: VN/26873/2024

Lausuntopyyntö: Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisesta annetun direktiivin (NKV-direktiivi) täytäntöönpano; työryhmän mietintö

Direktiivin suhde nykytilaan

Mitä huomioita teillä on kansallisen nykytilan ja direktiivin suhteen arvioinnista? Pyydämme arviossanne keskittymään siihen, mitä direktiivi näkemyksenne mukaan edellyttää vähimmäistasolla.

Keskeiset ehdotukset

Mikä on näkemyksenne esityksen keskeisistä ehdotuksista ja suhteesta direktiivin edellyttämään vähimmäistasoon? Pyydämme kommentoimaan jokaista kohtaa erikseen kunkin otsikon alle.

Direktiivin vähimmäistason saavuttaminen edellyttäisi ainakin jäljempänä kuvattujen muutosten tekemistä rikoslakiin.

Asianomistajan suojelun tarpeen arviointia koskeva ehdotus

Tältä osin ehdoksella on sisällään hyvä tarkoitus ja se voisi parantaa kohderyhmän asemaa.

Kuitenkin esitutkintalain 11 luvu 9b §:n osalta on todettava, että poliisi laitetaan paljon vartijaksi. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö se onnistuisi, mutta ottaen huomioon pykälän sisältö, ja arvioinnin luonne ja laatu, tulisi tähän ehdotettuun tehtävään sitoa myös esimerkiksi sosiaalitoimen edustaja. Yksi toteutusvaihto olisi sijoittaa jokaisen poliisilaitoksen poliisiasemalla sosiaalityöntekijä, joka toteuttaisi tässä pykälässä mainitut tehtävät yhdessä poliisin kanssa. Pykälän sisältö pitäisi muuttaa tätä konkreettista toteuttamistapaa vastaavaksi ja sen mahdollistavaksi. Poliisi on nykyin ylityöllistetty, eikä ole uskottavaa, että tämänkaltaisen toiminto onnistuisi ilman siihen kohditettuja resursseja. Esitutkinnat venyvät nykyisinkin liian paljon.

On todettava, että esimerkiksi jo nykyisin MARAK-toiminnassa nimenomaisesti arviointi perustuu moniammatilliseen yhteistyöhön ja on varsin perusteellinen.

Rikoslain muuttamista koskeva ehdotus

Erityisesti direktiivin 11 artiklassa on paljon asioita, joita ei Suomen rikoslaissa ole (jäljempänä RL). Artiklassa on kohdat a-p, joista osa toteutuu, osa ei. SSY kiinnittää huomiota artiklan eri kohtiin seuraavasti.

Direktiivi 11 Art a) rikos tai muu naisiin kohdistuvaa väkivaltaa tai perheväkivaltaa koskeva rikos on tehty toistuvasti.

Kommentti: Ottaen huomioon direktiivin tavoitteet, tulisi näiden seikkojen lisäämistä koventamisperusteisiin harkita uudelleen. Tällä hetkellä tuomioistuimet ottavat vaihtelevasti huomioon näitä seikkoja rangaistuksen mittaamisessa tai esimerkiksi kokonaistörkeyttä harkittaessa. Lisäksi voi todeta, että näitä seikkoja kirjataan liian harvoin tuomioihin – rangaistuksen mittaamisen perusteluihin. KKO:n ratkaisu (KKO 2026:43 kappale 15-16) voi osin tuoda muutosta tähän, mutta asia jää liiaksi lain soveltajan päätäntävaltaan, kun siitä ei ole nimenomaisia säännöksiä.

Siten voitaisiin harkita tätä perustetta uudelleen pahoinpitelyn (RL 21:6) tai henkirikoksen kvalifiointiperusteena (RL 21:2) tai koventamisperusteena (RL 5:6). Jos päädyttäisiin koventamisperusteen säätämiseen, tulisi soveltamiskynnyksen olla alempi kuin 5-kohdan ilmenen piittaamattomuus lain kielloista ja käskyistä.

Jos lainsäätäjä todella haluaa kitkeä naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, tässä olisi tilaisuus.

Direktiivi 11 Art b) rikos on kohdistettu henkilöön, joka on haavoittuvassa asemassa erityisten olosuhteiden, esimerkiksi riippuvuusaseman taikka ruumiillisen, henkisen, älyllisen tai aisteihin liittyvän vamman, vuoksi.

Kommentti: Kuten edellä kohdassa a)

c) rikos on kohdistettu lapseen.

Kommentti: Kuten edellä kohdassa a)

d) rikos on tehty lapsen läsnä ollessa.

Kommentti: Kuten edellä kohdassa a)

e) rikoksen on tehnyt kaksi tai useampia henkilöitä yhdessä.

Kommentti: Tätä kannattaisi harkita uudelleen. Jos pahoinpitelyssä on tekijänä yhtä aikaa kaksi tai useampi, teko on omalla tavallaan nöyryyttävä (ei kuitenkaan ihan niin kuin raiskauksessa, jolloin se on törkeä tekemuoto (RL 20:2.1 2-k), mutta nöyryyttävä kuitenkin). Joka tapauksessa tekotapana se on erittäin uhkaava. Jos tästä tekotavasta tulisi kvalifiointiperuste, olisi mahdollista kohdistaa yhteiskunnan erityinen moite nimenomaan jengirikollisuuteen ja vaarallisimpaan osaan katurikollisuutta. Tämä kommentti ei kuulu suoraan naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi, mutta SSY haluaa ostaa tämän nyt esiin pohdittavaksi. Mikään ei estä harkitsemasta tätä uudestaan myös näillä perusteilla.

f) ennen rikosta tai sen yhteydessä on käytetty erityisen raakaa väkivaltaa.

Kommentti: Tätä vastaa törkeä pahoinpitely (RL 21:6.1 1-2 -k). Ei tarvetta muuttaa lainsäädäntöä.

g) rikos on tehty käyttämällä asetta tai uhkaamalla käyttää asetta.

Kommentti: Tätä vastaa törkeä pahoinpitely (RL 21:6.1,3). Pelkkä uhkaamisen ei tarvitsisi olla kvalifiointiperuste, koska sitä vastaa laiton uhkaus (RL 25:7). Ei tarvetta muuttaa lainsäädäntöä.

h) rikos on tehty käyttämällä voimaa tai uhkaamalla voimankäytöllä taikka pakottamalla.

Kommentti: Ei tarvitse muuttaa RL:ia, koska tuo on niin epämääräinen. Ei tarvetta muuttaa lainsäädäntöä.

i) toiminta on aiheuttanut uhrin kuoleman tai aiheuttanut uhrille vakavaa ruumiillista tai psyykkistä haittaa.

Kommentti: Tätä vastaa törkeä pahoinpitely (RL 21:6.1 1-k) tai henkirikospykälät (RL 21:1-3) tai kuolemantuottamuspykälät (RL 21:8-9). Ei tarvetta muuttaa lainsäädäntöä.

j) rikoksentekijä on aiemmin tuomittu samanlaisista rikoksista.

Kommentti: Ei tarvitse muuttaa RL:ia, koska ilmeinen piittaamattomuus lain kielloista ja käskyistä on jo koventamisperuste (RL 6:5.1 5-k). Ei tarvetta muuttaa lainsäädäntöä.

k) rikos on kohdistettu entiseen tai nykyiseen puolisoon tai kumppaniin.

Kommentti: Kuten edellä kohdassa a)

l) rikoksen on tehnyt perheenjäsen tai uhrin kanssa asuva henkilö.

Kommentti: Kuten edellä kohdassa a)

m) rikos on tehty käyttämällä väärin tunnustettua luottamus- tai auktoriteettiasemaa tai vaikutusvaltaa.

Kommentti: Kuten edellä kohdassa a)

Lisäksi kommenttina: Tähän voivat soveltua ainakin osittain virkarikossäännöstit. Tarvitseeko muuttaa erikseen RL:ia? Toisaalta on aika moitittavaa, jos tällaisessa asemassa oleva henkilö vielä pahoinpitelee asianomistajaa. Olisi syytä pohtia, pitäisikö RL:ia muuttaa tältä osin.

n) rikos on kohdistettu henkilöön siksi, että hän toimi julkisena edustajana, toimittajana tai ihmisoikeuspuolustajana.

Kommentti: Tätäkin olisi hyvä pohtia. Toisaalta ei liity nimenomaan naisiin kohdistuvaan väkivaltaan. Toisaalta poliittisten toimintavapauksien loukkaaminen -rikos (RL 14:5) soveltuu tosittain.

o) rikoksen tarkoituksena on ollut säilyttää tai palauttaa henkilön, perheen, yhteisön tai muun vastaavan ryhmän niin sanottu ”kunnia”.

Kommentti: Tämän kohdan mukainen ongelmatiikka on vakava nykyisin myös Suomessa, ja siihen pitäisi puuttua tiukasti. Maton alle lakaiseminen ei ole ratkaisu. Olisi tärkeää, että tätä pohdittaisiin uudestaan tavoitteena uuden kvalifioinnin tai ainakin koventamisperusteen säätäminen. Tai vaihtoehtoisesti selkeät ohjeet, miten rangaistusta mitataan ankarammin kuin tavallisesti (niin kuin edellä kohdassa a). Tämä edellyttäisi ainakin jonkinlaista pohdintaa, miten määritellään käsitteet kunnia ja yhteisö. Pitäisi myös pohtia, miten suojellaan asianomistajia, joita ei välttämättä uhkaa vain yksi tekijä vaan usea – ehkä jopa koko yhteisön miespuoliset jäsenet.

p) rikoksen tarkoituksena on ollut rankaista uhria hänen seksuaalisesta suuntautumisestaan, sosiaalisesta sukupuolestaan, ihonväristään, uskonnostaan, yhteiskunnallisesta alkuperästään tai poliittisista näkemyksistään.

Kommentti: Tätä vastaa koventamisperuste (RL 6:5.1 4-k.) Valitettavasti tätä kohtaa sovellettaneen aika harvoin.

Ehdotus erityisen suojelun tarpeessa olevan asianomistajan kuulustelua koskevien säännösten laajentamisesta koskemaan seksuaalirikoksen tai lähisuhdeväkivallan asianomistajan lasta tai asianomistajan kanssa samassa kotitaloudessa asuvaa hänestä riippuvaisessa asemassa olevaa henkilöä, joka on muodollisesti rikosprosessissa todistajan asemassa

Tämä on kannatettava ehdotus.

Ehdotus asianomistajan yhteystietojen välittämistä tukipalveluihin koskevan säännöksen laajentamisesta koskemaan erityisen suojelun tarpeessa olevaa seksuaalirikoksen tai lähisuhdeväkivallan asianomistajaa

Tämä on kannatettava ehdotus.

Ehdotus yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävästä jatkossa seurata ja arvioida Istanbulin sopimuksen ohella NKV-direktiivin tarkoittamia toimintapolitiikkoja ja toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on ehkäistä ja torjua direktiivin soveltamisalaan kuuluvan väkivallan kaikkia muotoja

Ei lausuttavaa.

Seri-tukikeskuksia koskeva ehdotus

Tämä on kannatettava ehdotus.

Seri-tukikeskuksiin liittyvä muutosehdotus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin

Ei lausuttavaa.

Vaikutukset

Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

Jälleen kerran rikosprosessiketjun toimijoille oltaisiin säilyttämässä lisätehtäviä ilman lisäresursseja. Seuraukset tulisivat olemaan samoja kuin ennenkin: jutut ruuhkautuvat ja käsittelyt venyvät entisestään. Tässä yhteydessä on painotettava, että eritoten lapsiin kohdistuvien rikosepäilyjen ja seksuaalirikosepäilyjen rikosprosessin kokonaiskestot ovat jo nykyisellään huolestuttavan pitkiä.

Siksi, kun otetaan ottaen huomioon esitutkintaviranomaisille lisääntyvien tehtävien määrä ja laatu, tulee taata riittävät resurssit näiden tehtävien suorittamiseen – koko rikosprosessiketjulle eikä vain sen jollekin osalle.

Edelleen syyttäjän näkökulmasta voi todeta, että esitutkintaviranomaisille – eritoten poliisille – tulevat lisätehtävät ovat ainakin osin sellaisia, jotka vaikuttavat syyteharkintaan ja koko rikosprosessiin. Siten työn määrä myös esitutkintayhteistyössä lisääntyy, ja jotta syyttäjät voivat sen asianmukaisesti hoitaa, se edellyttää lisäresurssia.

Edelleen rikoslain muutos aiheuttaa sekin, ei vain asian ratkaisemista, mutta esitutkintayhteistyötä, johon nykyiselläkään ei ole riittävästi aikaa ja resurssia. Jälleen voi todeta, että taloudelliset vaikutukset on arvioitu kovin ”kepeiksi”.

Millaisia vaikutuksia viranomaisten toimintaan arvioitte esityksellä olevan?

Kuten edellä.

Millaisia muita yhteiskunnallisia vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

Todennäköisesti ei juurikaan, koska pikkumuutosten tekeminen laissa harvoin saa aikaan isoja muutoksia.

Millaisia muita vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan? (Esimerkiksi ihmisryhmiin kohdistuvat vaikutukset)

Todennäköisesti ei juurikaan, koska pienten muutosten tekeminen harvoin saa aikaan isoja muutoksia.

Vaihtoehtoiset ratkaisut

Onko jokin muu tapa, jolla direktiivin edellyttämät vähimmäisvelvoitteet voitaisiin toteuttaa?

-

Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Miten kommentoitte mietinnön näkemyksiä, jotka koskevat suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä (mietinnön jakso 11)?

-

Muut havaintonne ja kommenttinne esitysluonnoksesta

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

-

Muut havaintonne ja kommenttinne direktiivin vähimmäisvelvoitteita pidemmälle menevistä (kansallisista) tarpeista naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumiseksi?

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

-

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Direktiivin ja ehdotuksen tavoitteet ovat kannatettavia.

Toisaalta kuten edellä taloudellisten vaikutusten arvioinnin kohdalla lausuttiin, rikosprosessiketju ei tarvitse enää yhtään lisätehtäviä kuormittamaan jo ennestään ruuhkaisia viranomaisia. Resursseja on joko lisättävä tai vastaavasti prosesseja kevennettävä ja/tai velvoitteita ja tehtäviä vähennettävä muualta.

Mäkelä Mika
Suomen syyttäjäyhdistys ry